

Рецензію
отримано.
Голова редакції
спеціалізованої
вченої ради
ДФ 26.133.099
18.07. 2025р.

(О.М.Олексюк)

Голові спеціалізованої вченої ради

ДФ 26.133.099

у Київському столичному університеті
імені Бориса Грінченка,

доктору педагогічних наук, професору,
завідувачу кафедри музикознавства та
музичної освіти Факультету музичного
мистецтва і хореографії

Ользі ОЛЕКСЮК

РЕЦЕНЗІЯ

Лігус Ольги Марківни, кандидата мистецтвознавства, доцента, доцента кафедри музикознавства та музичної освіти Факультету музичного мистецтва і хореографії Київського університету імені Бориса Грінченка на дисертацію Погорецького Юрія Юрійовича «Віолончельне виконавство України другої половини XX – початку XXI ст.: тенденції та особливості розвитку», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 Музичне мистецтво в галузі знань 02 Культура і мистецтво.

Актуальність дисертації. Протягом останніх десятиліть дослідження музично-виконавського мистецтва в його найрізноманітніших аспектах (історичному, культурологічному, теоретичному, жанрово-репертуарному, техніко-виконавському, психоемоційному, методико-педагогічному тощо) поступово утворили окремий напрям – *виконавське музикознавство*, який стає одним із пріоритетних у сучасному музикознавстві. Цей науковий феномен обумовлений питомою вагою виконавської сфери в музичній культурі кінця XX – початку XXI століття, а отже, підвищеною активністю та впливовістю особистості виконавця як інтерпретатора музичного твору і навіть повною емансипацією виконавської концепції, яка впевнено претендує на паритетність із композиторським задумом. Відповідно, прагнення Юрія Погорецького осмислити стан розвитку віолончельного виконавства України другої половини XX – початку XXI століття у світлі багатовекторних, часто суперечливих тенденцій сучасного музичного мистецтва, враховуючи потужний вплив глобалізаційних процесів та інформаційно-комунікаційних технологій, уявляється вельми своєчасним.

Актуальність обраної теми підтверджується і браком досліджень, присвячених, власне, сучасному віолончельному виконавству, яке дедалі стрімко змінюється: збагачується арсенал технічних прийомів, розширюються жанрово-стильові межі репертуару, оновлюються способи і форми функціонування віолончелі у виконавському просторі. Тож рецензована праця, яка базується також на власному практичному досвіді автора – концертуючого віолончеліста, інтерпретатора репертуару другої половини XX – початку XXI століття, – значною мірою заповнює цю лакуну.

Наукова новизна дисертації не підлягає сумніву, оскільки в ній уперше комплексно розглядається сучасне українське віолончельне виконавство в контексті соціокультурних тенденцій і взаємодії національних традицій а інонаціональних впливів. Свідченням новаторського підходу є *обґрунтування та концептуалізація запропонованого дослідником поняття «новітні форми віолончельного виконавства», а також систематизація категорій сучасних прийомів та розширених технік гри, представлена у вигляді схеми (усього 12 категорій).* Крім того, новизна дослідження виявляється в окресленні специфіки виконавської діяльності віолончелістів у соціокультурному просторі другої половини XX – початку XXI століття, у простеженні професійних взаємозв'язків представників провідних віолончельних шкіл світу протягом цього періоду. Розкриття цих аспектів зрештою уможливило виявити магістральні тенденції та особливості розвитку віолончельного виконавства України досліджуваного періоду.

Структура та зміст дисертації. Робота Ю. Погорецького структурована й оформлена відповідно до встановлених вимог. Вона складається із трьох частин зі вступом, висновками, списком використаних джерел та додатками, в яких розміщені схема категорій сучасних прийомів та розширених технік гри, нотні приклади проаналізованих творів, а також конкретизовано апробаційний доробок автора. Основному тексту дисертації передують анотації українською та англійською мовами.

Зміст дисертації обумовлений логікою розгортання наукової концепції. Спочатку п. Погорецький заглиблюється в історію формування і становлення українського віолончельного виконавства від витоків до сьогодення та здійснює історіографічний огляд наукової літератури, присвяченої цьому аспекту (Перший розділ), потім докладно висвітлює сучасну картину розвитку українського віолончельного виконавства, враховуючи різноманітні шляхи оновлення репертуару для цього інструменту та характер взаємовпливу західноєвропейських, американських та українських здобутків сучасного віолончельного виконавства (Другий розділ). Зрештою, розгляд новаторських творів для віолончелі, написаних З. Алмаші, В. Польовою, Б. Берлінером та Дж. Соллімою (Третій розділ) уявляється логічною кульмінацією у драматургії роботи, виявляючи специфіку стильових і техніко-виконавських принципів віолончельного виконавства ХХІ століття.

Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Узявши за мету «визначити тенденції та особливості розвитку віолончельного виконавства в Україні періоду другої половини ХХ – початку ХХІ ст.» (с.23), дисертант намічає три магістральні шляхи її досягнення: вивчення еволюційних процесів в українському віолончельному мистецтві від витоків до сьогодення, осмислення сучасних практик західного віолончельного виконавства, виявлення новітніх форм віолончельного виконавства другої половини ХХ – початку ХХІ століття та їх відображення у творчості західних та українських музикантів.

Цілісність реалізації концепції дослідження та вирішення поставлених у вступі завдань досягаються завдяки ефективному використанню методологічної бази, яка охоплює низку загальнонаукових та спеціальних методів: аксіологічного, герменевтичного, історико-системного, соціокультурного, типологічного, компаративного, формотворчого, структурно-функціонального, стилістичного. Така полі-методологічна основа дала змогу поглянути на досліджуваний об'єкт (українське віолончельне

виконавство другої половини XX – початку XXI століття) і предмет (тенденції та особливості розвитку віолончельного виконавства України означеного періоду) з різних ракурсів.

Зрештою, завдяки вдало обраній дослідником методологічній стратегії, мета дослідження була успішно досягнута, що яскраво унаочнюють здобуті результати, репрезентуючи авторський погляд на українське віолончельне виконавство другої половини XX – початку XXI століття як повноцінне й самодостатнє художнє явище світової музичної культури. Це дає підстави констатувати, що *Юрій Юрійович опанував методологію наукової діяльності, уміло застосовував її на практиці, а отже, оволодів необхідними для ступеня доктора філософії компетенціями.*

Наукова обґрунтованість результатів дослідження підтверджується ретельним опрацюванням здобувачем праць широкого гуманітарного профілю (історії, культурології, естетики, мистецтвознавства) українських та зарубіжних авторів, а також аналізом художнього матеріалу (твори Йо-Йо Ма, М. Кімура, Дж. Солліми, Б. Берлінера, М. Блока, Ш. Катца, М. Денхоффа, Ю. Фрізена, В. Польової, З. Алмаші). Вагоме місце в теоретичній базі дослідження посідають роботи авторитетних українських музикознавців, серед яких, зокрема, й практики віолончельного виконавства: О. Зав'ялова, В. Ларчиков, В. Сумарокова, В. Червов, Ю. Білоусова, В. Пірієв та ін. Позитивне враження викликає й залучення до списку літератури значного числа джерел іноземними мовами (понад 90 позицій) із питань сучасного віолончельного мистецтва, що, таким чином, дозволило автору ввести в науковий обіг солідний пласт маловідомих праць з цієї проблематики. Достовірність результатів дослідження оприявнює також представлений у Додатках багатий ілюстративний матеріал – нотні приклади аналізованих творів вищезначених композиторів.

Отже, є підстави стверджувати, що наукові положення та ідеї дисертанта є теоретично й емпірично обґрунтованими. *Фактів, які б вказували на недостовірність наведеної в роботі інформації, не виявлено.*

Теоретичне і практичне значення результатів дисертації. Рецензоване дослідження має виражене теоретичне та практичне значення. Його теоретична вага полягає у концептуалізації поняття «новітні форми віолончельного виконавства» як невід'ємного складника системи сучасного композиторського та виконавського мислення. Практичне значення роботи пов'язане з можливістю використання її ідей у подальших дослідженнях із проблематики виконавства, у розробках лекційних курсів з історії музики, теорії, історії інструментального виконавства, а також на практичних заняттях віолончелістів з фаху. Окремі положення роботи можуть бути корисними для музикантів-практиків та менеджерів музичних заходів у підготовці концертних програм.

Апробація результатів дисертації. Кількісний обсяг та змістова якість апробаційних матеріалів Ю. Погорецького відповідають встановленим вимогам. Результати дослідження відображено в семи наукових публікаціях, зокрема трьох статтях у фахових виданнях категорії «Б», серед яких дві одноосібного авторства та одна у співавторстві. Також основні положення дисертації додатково відображені у двох публікаціях тез доповідей на міжнародних конференціях та двох статтях, одна з яких у колективній монографії, а інша – у зарубіжному науковому періодичному виданні (Молдова). В усіх означених апробаційних матеріалах репрезентовано базові положення проведеного дослідження.

Дотримання академічної доброчесності у дисертації та наукових публікаціях. Викладені у дисертації та апробаційних публікаціях ідеї та умовиводи автора є оригінальними та переконливо обґрунтованими. У тексті не виявлено ані некоректного цитування, ані ознак плагіату, що підтверджується звітом перевірки текстових збігів за допомогою відповідного електронного сервісу. Відповідно, *є усі підстави констатувати дотримання здобувачем правил академічної доброчесності* відповідно до вимог, які висуваються Міністерством освіти і науки України до кваліфікаційних праць на здобуття ступеня доктора філософії.

Дискусійні положення. Оцінюючи загалом позитивно роботу дослідника, водночас неможливо утриматись від деяких міркувань щодо можливостей подальшого вдосконалення окремих її ідей та положень.

1. У Другому розділі дисертації параграф 2.2 присвячений дослідженню взаємовпливів українського та західного віолончельного виконавства. І якщо характер західноєвропейських та загалом інонаціональних впливів на українську віолончельну практику автор переконливо пояснює, то суть зворотного процесу залишається не зовсім зрозумілою. *Отже, хотілося б з'ясувати яким чином українські віолончелісти вплинули / впливають на розвиток західноєвропейського, а можливо й світового віолончельного мистецтва.*

2. Назва Третього розділу «Новітні форми в українському віолончельному виконавстві другої половини ХХ – початку ХХІ ст.» передбачає розгляд віолончельних творів, які належать українській музичній культурі. Однак поряд із творами українських композиторів В. Польової та З. Алмаші дослідник аналізує композиції ізраїльтянина Б. Берлінера та італійця Дж. Солліми. *Звідси й випливає питання: з чим пов'язано залучення до українського контексту творів двох зарубіжних композиторів?*

3. Хоч дисертант справедливо відзначає інноваційний характер віолончельних партій у творах В. Польової та З. Алмаші, але, при цьому, не конкретизує в чому саме він виявляється. *Тож було б цікаво дізнатися чи простежуються у цих творах обґрунтовані автором новітні форми віолончельного виконавства, зокрема й сучасні прийоми та розширені техніки гри, виокремлені у Другому розділі?*

Викладені зауваги, як уже відзначалося, не применшують наукової ваги проведеного дослідження – оригінальної, інформаційно насиченої, самостійної, завершеної праці, яка виконана на належному теоретичному й методологічному рівні та містить актуальні та перспективні для сучасної науки ідеї.

Загальний висновок і оцінка дисертації. Подана до захисту дисертація Юрія Юрійовича Погорецького «Віолончельне виконавство України другої половини XX – початку XXI ст.: тенденції та особливості розвитку» відповідає пп. 6–9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертацій» від 12.01.2017 р., затвердженого Міністерством юстиції України 03.02.2017 р. за № 155/30023, а її автор заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 Музичне мистецтво.

Рецензент:

кандидат мистецтвознавства, доцент
доцент кафедри музикознавства
та музичної освіти Факультету музичного
мистецтва і хореографії
Київського столичного університету імені
Бориса Грінченка

